

על שירי מתי כץ¹

נתן אלתרמן

בן תשע־עשרה וחצי היה מתי כץ בנפלו כחייל על גבול סוריה. במחברת זו כונסו שירים ראשונים שלו שהם מעכשיו גם שיריו האחרונים. ראשית הדרך וסופה עומדים כאן סמוכים זה לזה עד מורא, עד לבלי רווח ביניהם, ואף־על־פי־כן, בין זה לזה, אתה חש היטב את המרחקים הצפויים ואת הכוח הבוקע ואת הבגרות שכאילו מיהרה להקדים את הקץ וכך הגיעה במקומות רבים בשירים הללו אל מה שמעבר למרחק ולהבטחה, אל שלבי ודאות של הישג מפליא ומפתיע.

צרור־שירים זה, הגזר שחתם אותו בטרם עת אינו מרשה לשון מקובלת של הערכות־והסכמות ספרותיות, ובכל־זאת לא חסד של אמת אלא חוב של אמת אתה מקיים כלפי שירים אלה, בעמדך במפורש, בלשון של הערכה ספרותית דווקא, על אותם ברקים של התגלות שירית אמיתית המהלכים בתוכם ומעוררים בך מדי פעם את תחושת הפליאה וההתפעמות.

יש כאן שירים ושורות שלא ייאמן כי נער, שלא מלאו לו עדיין שבע־עשרה (ורוב השירים הצרורים כאן נכתבו בגיל זה) הגה אותם. בין פרקי גישוש של נעורים (ויפה שגם אלה נכללו בספר) אתה מוצא כאן שירים שהביטוי לחד־פעמי, האמיתי, החושף ובורא, הוא חותמם. אתה מוצא את "השמש הטהורה", את "השיח השולח פרחים", ולאחר מכן, בסמוך, את תנופת ההתפרצות האוהבת והנואשת, הקמה "לרוץ מבלי להפנות את הראש אל סדום המתרחקת / הצדיקה והיקרה שאינה נשמדת לעולם". אתה מוצא את הבלתי־אמצעיות הפתוחה והפלאית של "עמדתי ושכחתי את רוחות השמים", ואתה מוצא את מראה הכוח הזונק מתוך שיר "ארבעה פרקים", אשר כולו צירוף מופלא של דייקנות ותנופה, של נפתולים מתעוותים, וזעקה וסבך שורט וחותר,

¹ עם בוא שמש: שירים (תל-אביב): הוצאת "לזכרו", 1965, עמ' 11-10. דברי הקדמה למחברת השירים "עם בוא שמש".

ושל כוח הנדסי מוצק ודומם, ההופך את ארבעת השירים הללו לכעין אדריכלות של מפולת, של חימה נואשת ושל נצחון גם יחד.

כל זה במחברת של שירי בראשית, בשיריו של נער שהיה, וכמעט לא הספיק להיות, ואיננו. כל זה יחד עם כובדהראש השקט, המסוגל כבר להביט אחורנית ולהעלות מראה כמו זה של "הכף התקועה בחול שילד שכח אותה והלך ובכה"... כל זה יחד עם המרחב והדממה וחירות העצמים והמלים שבאותו שיר מופלא בו נשאר העולם כמו ריק ודומם ועם זה כמו מלא על שלוש גדותיו מכוחם של כמה עצמים פזורים ומרוחקים זה מזה, וביניהם, "ליד הטרקטור בשדה / הציתו שומרים שלוש מדורות".

הזמן הזה והארץ הזאת, אשר הנער מתי לא הספיק לעבור בהם אלא צעדים של ראשית־דרך, נשקפים מתוך שירים אלה בדומיה ובאור. הקורא, הנוטל צרור־שירים זה - אשר כמה מציירי ישראל, ידידי בית אביו ואמו של מתי הוסיפו לו באהבה ממעשי ידיהם - ישמע מתוכו את המיית נפשו של נער שעמד על סיפו של עולם וידע את התפעמות הראשית ואת גזר הקץ גם יחד. ואם יש לה ניגון לארץ הזאת, הרי כאן בשירים אלה נדרך אחד היפים והברוכים במיתריה, נדרך וניתק - ועודו הומה.

1964

דברי הקדמה למחברת השירים "עם בוא שמש".

"על שירי מתי כץ" – ההקדמה נדפסה שנית ב"מבפנים", במת הקיבוץ המאוחד, טבת תשכ"ו, דצמבר 1965, כרך כ"ז. – מתי כץ נולד ב־3 בדצמבר 1944, היה חבר גרעין

"הבשור" של "המחנות העולים", נפל על משמרתו ב־6 באוגוסט 1964.